

საბჭოთა კავშირის მოდერნიზაციის მცდელობები და მისი თანამდევნი პოლიტიკურ-ეკონომიკური გამოწვევები

ედუარდ გვენეტაძე
ისტორიის დოქტორი,
ახალი უმაღლესი სასწავლებლის
პროფესორი

აბსტრაქტი

1991 წლის 25 დეკემბერს მსოფლიო პოლიტიკურ რუკაზე გაქრა საბჭოთა კავშირი.

დღეს წერენ იმის შესახებ, რომ 1985 წლისათვის საბჭოთა კავშირში იყო მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობა. ეტყობა ეს ასეც იყო.

1953 წლის 3 მარტს გარდაიცვალა ყველა დროის უდიდესი პოლიტიკოსი სამხედრო სტრატეგი და რუსეთის მეპატრონე იოსებ სტალინი. იმ დღესვე დაიწყო კრემლში ბრძოლა პირველობისათვის. მასში თავდაპირველად დანიშნულა სსრკ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველი მოადგილე ლავრენტი ბერია, რომელმაც, როგორც წყაროები მონიშნავენ, მიზნად დაისახა სტალინისეული საბჭოთა კავშირის პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემის სისტემური მოდერნიზაცია.

კრემლის პარტიული ნომენკლატურა ამ რეფორმებს ვერანაირად ვერ მოითმენდა, რადგანაც ამით მათ ეცლებოდათ ხელიდან ძალაუფლება. ამიტომაც ამ დადგენილებების მიღებიდან სულ რაღაც ორ კვირაში პარტიულმა ბოსებმა 1953 წლის 26 ივნისს დააპატიმრეს ლ. ბერია და გაუსამართლებლად მაშინვე დახვრიტეს. ხელისუფლებაში მოვიდა ნ. ხრუშჩოვი.

საბჭოთა კავშირში დაიწყო ქონებრივი დიფერენციაცია და მდიდართა ფენის ჩამოყალიბება, რომელიც ძირითადად პარტიული ნომენკლატურისა და მათთან დაახლოებული ადამიანებისაგან შედგებოდა.

საბჭოთა პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემის კოლაფსზე მიუთითებდა ისიც, რომ პოლიტიკურ-ეკონომიკურ კრიზისში აღმოჩნდა საბჭოთა ხელისუფლების ბურჟი სუკ-ი.

ამრიგად, ხრუშჩოვის მმართველობის დაწყებისთანავე იწყო ჩამოყალიბება საბჭოთა კომუნისტური-კორუმპირებულმა პოლიტიკურ-ეკონომიკურმა სიტემამ, რომელიც გრძელდებოდა მის დასგრევამდე. საუბარი იმის შესახებ, რომ საბჭოთა სისტემა დაანგრია უცხოეთის სპეცსამსახურებმა არ შეესაბამება სინამდვილეს. საბჭოთა პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემა გაიხრწნა და დაინგრა სწორედ პარტიული ნომენკლატურის პოლიტიკურ-ეკონომიკური და ხელოვნურად უზომოდ გაბერილი სახელმწიფო ბიუროკრატიული აპარატის დეგრადაციის შედეგად.

საკვანძო სიტყვები: საბჭოთა კავშირი; რუსეთი; ბერია; სტალინი; ხრუშჩოვი; კრემლი; პოლიტიკური; ეკონომიკური.

1991 წლის 25 დეკემბერს მსოფლიო პოლიტიკურ რუკაზე გაქრა საბჭოთა კავშირი. კრემლის ქონგურიდან დაეშვა დროშა, რომელიც სამოცდაათი წლის მანძილზე აზანზარებდა მსოფლიოს. პლანეტაზე ამ სიმბოლოს ქვეშ მყოფი ე.წ. სოციალისტური პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემის სახელმწიფოს მონაწილეობის გარეშე არ წყდებოდა არცერთი მნიშვნელოვანი საკითხი.

დღეს წერენ იმის შესახებ, რომ 1985 წლისათვის საბჭოთა კავშირში იყო მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობა. ეტყობა ეს ასეც იყო ვინაიდან თუ საბჭოთა კავშირის პირველ და უკანასკნელ პრეზიდენტს მ. გორბაჩოვს ვერწმუნებით. მას, რომ არ დაენყო ე.წ. „გარდაქმნა, საჯაროობა და დემოკრატიზაცია იგი „ტახტს“ შეინარჩუნებდა მხოლოდ 15 წელი.

პოლიტიკა მეცნიერებისა და აზროვნების ურთულესი სფეროა, რომელიც გზას ლაბირინთებში მიიკვლევს. ამის დასტურია სსრკ ყოფილი საგარეო საქმეთა მინისტრის ა. გრომიკოს სიკვდილის წინ ცოტა ხნით ადრე ნათქვამი: „მე რომ სიმართლე, დავწერო ჩემს მემუარებში მთელი მსოფლიო გადაბრუნდება„.

1953 წლის 3 მარტს გარდაიცვალა ყველა დროის უდიდესი პოლიტიკოსი სამხედრო სტრატეგი და რუსეთის მეპატრონე იოსებ სტალინი. იმ დღესვე დაიწყო კრემლში ბრძოლა პირველობისათვის. მასში თავდაპირველად დანიშნულა სსრკ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის პირველი მოადგილე ლავრენტი ბერია, რომელმაც, როგორც წყაროები მოწმობენ, მიზნად დაისახა სტალინისეული საბჭოთა კავშირის პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემის სისტემური მოდერნიზაცია. ლავრენტი ბერიამ მისი შვილის ს. ბერიას მოწმობით, მოითხოვა პარტიის საგანგებო ყრილობა, რომელზედაც ცკ-ს ყველა წევრს რეპრესიებში პირად მონაწილეობაზე უნდა წარედგინა ანგარიში. იმავდროულად მან დაიწყო სისტემური ცვლილებები, რაც როგორც შემდეგ განვითარებულმა მოვლენებმა უჩვენა ნაჩქარევი იყო და ძირეულად ეწინააღმდეგებოდა პარტიული ნომენკლატურის ინტერესებს [ჩილაჩავა, 2011:35].

ბერიას პროგრამის მიხედვით საბჭოთა სისტემის პოლიტიკურ-ეკონომიკური ცვლილებების შედეგად: 1. უნდა მომხდარიყო „ცივი ომის“ პოლიტიკაზე უარის თქმა და ამის პირველი ნათელი მაგალითი უნდა ყოფილიყო გერმანიის გაერთიანება [Судоплатов, 1997: 416–418]. 2. შემცირებულიყო დამსჯელი, რეპრესიული ზომები, რაც გამოხატული უნდა ყოფილიყო ამნისტიით. დაპატიმრებულებზე იძულებისა და ფიზიკური ზეწოლის შეწყვეტით, სპეციალური კრებების შეზღუდვით, იუსტიციის სამინისტროსადმი ГУЛАГ (გულაგებ-ის) გადაცემით და უდანაშაულო მსხვერპლთა რეაბილიტაციით [Сухомлинов, 2003: 11–12] 3. მომხდარიყო ქვეყნის პარტიული უფროსობის სამეურნეო საქმეებში ჩარევის ლიკვიდაცია. რეალური ძალაუფლება გადასცემოდა საბჭოებს, ხოლო პარტიას შენარჩუნებოდა მხოლოდ იდეოლოგიური ფუნქცია [Берия, 1994: 34] 4. რესპუბლიკებს მისცემოდათ სრული სუვერენიტეტი [Шепилов, 1997, 13]; ეროვნული რესპუბლიკების ხელმძღვანელებად დაენიშნათ ადგილობრივი წარმომადგენლები [Сухомлинов, 2003: 268]; რესპუბლიკებში საქმის წარმოება გადასულიყო ადგილობრივ ენებზე, შექმნილიყო ეროვნული სამხედრო ნაწილები [Кокурин, Пожаров, 1996: 132–164]. 5. კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების დაუშლელად გაეხსნათ გზა ფერმერული მეურნეობებისათვის. მიეცათ საშუალება მათთვის, რომ დაემტკიცებინათ კონკურენციის ფარგლებში მათი უპირატესობა. გაეუქმებინათ საპასპორტო შეზღუდვები, რომელიც ეხებოდა სოფლის მცხოვრებლებს [Берия, 1994; 41–42].

მართლაც სტალინის სიკვდილისთანავე ბერიას ინიციატივით გამოცხადდა ამნისტია, მოხდა გულაგების ლიკვიდაცია, გაუქმდა შსს-თან არსებული საგანგებო კრებები, დაიწყო უდანაშაულო მსხვერპლთა რეაბილიტაციის პროცესი [Реабилитация, 2000]. 1953 წლის 12 ივნისს სკკპ ცკ-ის პრეზიდიუმმა მიიღო გადაწყვეტილება: „ეროვნულ რესპუბლიკებში საქმის წარმოების გადასვლის შესახებ ადგილობრივ ენებზე“ და საიდუმლო დადგენილება: „სოციალისტური მშენებლობის გა-

ფართობის შესახებ გდრ-ში,, რომელიც განიხილებოდა, როგორც პირველი ნაბიჯი გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკისა და გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის გაერთიანების გზაზე [Судоплатов 1997: 416-418].

კრემლის პარტიული ნომენკლატურა ამ რეფორმებს ვერანაირად ვერ მოითმენდა, რადგანაც ამით მათ ეცლებოდათ ხელიდან ძალაუფლება. ამიტომაც ამ დადგენილებების მიღებიდან სულ რაღაც ორ კვირაში პარტიულმა ბოსებმა 1953 წლის 26 ივნისს დააპატიმრეს ლ. ბერია და როგორც წყაროთა უმრავლესობა მონიშნავს გაუსამართლებლად მაშინვე დახვრიტეს [Документы, 1989: 166–176]. ხელისუფლების სადავეები ხელში აიღო კომუნისტურმა პარტიულმა ნომენკლატურამ, რომელმაც იმავე წლის სექტემბერში სკკპ ცკ-ის პლენუმზე „სამართლებრივად“ გააფორმა სახელმწიფო გადატრიალება და სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანად დანიშნა გადატრიალების ორგანიზატორი და სულისჩამდგმელი ნიკიტა ხრუშჩოვი. რომელმაც გამოიყენა რა თავისი ინტერესებისათვის ჯერ თანამდებობიდან მოხსნა საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე გ. მალენკოვი, შემდეგ კი თავად დაეუფლა მის თანამდებობას.

საბჭოთა კავშირი ისეთი სახელმწიფო იყო, სადაც იდეოლოგია იყო უმთავრესი ამიტომაც სკკპ ცკ-ს პირველმა მდივანმა ხრუშჩოვმა თავისი ხალხი, რომლებიც მას ეხმარებოდნენ სახელმწიფო გადატრიალებაში დანიშნა მონიშნა იდეოლოგიურ პოზიციებზე. ასე მაგალითად სატიუკოვი გაზ. „პრავდის“ რედაქტორად, ხოლო ილიჩევი ცკ-ს მდივანად იდეოლოგიის დარგში.

ფაქტობრივად ეს იყო მორიგი წარმატებული სახელმწიფო გადატრიალება რუსეთის საიმპერატორო კარზე, რომელიც ნიადაგს უმზადებდა მორიგ ანალოგიურ გადატრიალებას.

ხელისუფლებაში მოსული უზარმაზარი იმპერიის მმართველი ნ. ხრუშჩოვი მიხვდა, რომ მას სჭირდებოდა საკუთარი ადგილის დაკავება არა მარტო საბჭოთა კავშირში, არამედ მსოფლიო პოლიტიკაშიც. ამიტომაც მან სასწრაფოდ დაიწყო მსოფლიო მშვიდობის პოლიტიკის იდეოლოგიზაცია და პარალელურად დაიწყო არმიის შემცირების პროცესი. თუ 1953 წლის 1 მარტისათვის საბჭოთა არმიის რიცხოვნობა რაოდენობა შეადგენდა 5,4 მლნ კაცს, 1960-იანი წლების დასაწყისისათვის იგი შემცირდა 2,4 მლნ ადამიანამდე [Военные архивы России, 1993:290-295].

თავდაპირველად კრემლის მასხარამ შექმნა შთაბეჭდილება, რომ იგი მიჰყვებოდა რეფორმატორულ კურსს. წყაროების მონიშნებით, ნ. ხრუშჩოვი 1956-1957 წწ. განიხილავდა გდრ-სა და გდრ-ს კონფედერაციის საფუძველზე გაერთიანების შესაძლებლობას. კრემლმა თითქოსდა განაცხადა თანხმობა იაპონიასთან ერთად გაეყო კურილიის კუნძულები და განაცხადა მზადყოფნა ნატო-ში შესვლის შესახებ [Сорокин К. Вступал ли СССР в НАТО // Правда, 1989.31 декабря; Платошкин Н. Жаркое лето 1953 года в Германии. М., 2004. С. 377].

სკკპ მე-20 ყრილობაზე ხრუშჩოვმა მოახერხა და სტალინისტებით გადატენილ დარბაზში დაიწყო სტალინის ზღვარგადასული კრიტიკა. ყრილობის დელეგატები იმდენად იყვნენ დაშინებულნი საბჭოთა მმართველობის რეპრესიული მმართველობის რეპრესიული ხასიათით, რომ გუშინდელმა სტალინის ხატზე მლოცველმა პარტიული ელიტისა და გენერალიტეტის წარმომადგენლთაგან ერთმა მათგანმაც ვერ გაბედა პროტესტის ხმამაღლა გაცხადება. ყველა მორჩილად დაეთანხმა კრემლის ახალ „გრიმა ოტრაპიევს“.

ნ. ხრუშჩოვმა სტალინის პიროვნების კრიტიკით ფაქტობრივად დაიწყო იმ ტოტის მეთოდური მოჭრა, რომელზედაც საბჭოთა პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემა იჯდა. ქვეყანაში ერთბაშად დაიწყო კორუმპირებული პოლიტიკურ-ეკონომიკური ბიუროკრატის ჩამოყალიბება.

ზემოდთქმულის ნათელ მაგალითს წარმოადგენდა ის, რომ საბჭოთა საზოგადოებაში ქონების ძირეულ დაგროვებას ემსახურებოდა იუველური ნაწარმის რეალიზაცია. მაგალითად თუ 1960 წელს

გაიყიდა 84 მლნ. მანეთის საიუველირო ნაწარმი, 1965 წელს მან 107 მლნ. მანეთი შეადგინა. 1970 წლისათვის მათი რაოდენობა 533 მლნ მანეთამდე გაიზარდა. 1980 წელს მისმა რაოდენობამ 4637 მლნ-ს მიაღწია. ანუ საბჭოთა კავშირში მთლიანად 15 წლის განმავლობაში იუველური ნაწარმის გაყიდვა 45-ჯერ გაიზარდა [Народное хозяйство СССР, 1989:130].

საბჭოთა წყობილებაში მოპოვებულ ქონებას იყოფოდა: კანონიერად და კრიმინალურად. იმისათვის რომ თავი დაეღწიათ სტალინური სტერეოტიპებისაგან და დაეკანონებინათ დაგროვილი სიმდიდრე კომუნისტურმა ნომეკლატურამ ინტელიგენციის ფენისა და კომუნისტური ნომეკლატურის წარმომადგენლებისათვის დააწესა მაღალი ჰონორარები.

მაგალითად ჟურნალ „ოგონიკის“ რედაქტორმა თავისი თხზულებების პირველი ტომისათვის აიღო 750000 მანეთის ჰონორარი. მისი თხზულებანი კი შეადგენდა ხუთ ტომს. მაშასადამე საერთო ჯამში მიღებული ჰქონდა 380000 მანეთამდე.

1950-იანი წლების მეორე ნახევრიდან საბჭოთა სისტემაში არნახულად გაიშალა კორუფცია ამის მკაფიო გამოხატულება იყო ის, რომ მოსკოვის ცენტრალური მაღაზიების დირექტორებს – კოლცოვს და ვოდოვოზოვს სამართალდამცავმა ორგანოებმა ჩხრეკისას აღმოუჩინეს საიდუმლოდ გადანახული 650 ათასი მანეთი; გაჩნდნენ არალეგალი საბჭოთა ვაჭრობის დარგის მილიონერები. მაგ. უნივერსიტეტის „სოკოლნიკების“ ხელმძღვანელი ფლობდა 1 მლნ. მანეთს. კორუფციამ მოიცვა კომუნისტური ელიტა – კრასნოდარის სამხარეო რაიკომის მდივანს ა. ტრარადას სახლის სხვენში ინახებოდა 450 ათასი მან. ფარული მილიონერები იყვნენ ხელმძღვანელი პარტიული და საბჭოთა მუშაკები: სსრკ საგარეო ვაჭრობის მინისტრის მოადგილე სუშკოვი და თევზის მრეწველობის მინისტრი იშკოვი. შესაბამისად მათ მიერ მიტაცების, მინერებისა და მაქინაციების გზით დაგროვილი თანხა შეადგენდა 1, 5 მლ. და 6 მლნ. მანეთი.

საბჭოთა კავშირში დაიწყო ქონებრივი დიფერენციაცია და მდიდართა ფენის ჩამოყალიბება, რომელიც ძირითადად პარტიული ნომეკლატურისა და მათთან დაახლოებული ადამიანებისაგან შედგებოდა. 1980-იანების შუა ხანებში სსრკ-ში ცხოვრობდა 280 მლნ. ადამიანი. შემნახველ სალაროებში იმ დროისათვის იყო 198 მლ. ანაბარი, რომელზედაც ინახებოდა დაახლოებით 300 მლრდ. მანეთი. აქედან 1000 მანეთამდე დეპოზიტები მოითვლიდა დაახლოებით 111 მლნ. შემნახველ წიგნაკს, რომელზედაც ინახებოდა 40 მლრდ. მანეთი. ხოლო მოსახლეობის აყვავებული ნაწილზე იყო 87 მლნ. ანაბარი 260 მლრდ. მანეთით. Народное хозяйство СССР, 1990: 48].

საბჭოთა მოქალაქის ცხოვრების უმაღლეს განმაპირობებელ ნიშნად ითვლებოდა ავტომანქანის შეძენა. სტატისტიკის მიხედვით, 30 წლის მანძილზე ქარხნების მიერ საკუთრივ ქვეყანაში გაყიდული იყო 30 მლნ. მანქანა. რაც იმას ნიშნავდა, რომ იგი ჰყავდა მოსახლეობის 10-15%-ს, დანარჩენი 85-90%-ისათვის ეს „ბედნიერება“ მიუწვდომელი იყო. მაშასადამე ქვეყანაში ჩამოყალიბდა კორუმპირებულთა კლასი, რომელმაც დააგროვა კანონიერი თუ უკანონო გზით დიდი ქონება და ახლა უნდოდათ მისი დაკანონება. როდესაც ამერიკის პრეზიდენტმა რ. რეიგანმა მიიწვია კონსულტაციისათვის ისრაელში ემიგრირებული საბჭოთა მეცნიერი ი. ზემცოვი და ჰკითხა თუ რა ძალები შეიძლება იყოს სოციალური დასაყრდენი ლიბერალური რეფორმების გატარებისა საბჭოთა კავშირში. შეკითხვის ადრესატი არ დაფიქრებულა ისე მიუგო „ჩრდილოვანები,, ანუ კრიმინალისტები, რომლებიც ინგლისურად ჟღერდა, როგორც „განგსტერები,,.

კორუფცია მძინვარებდა საბჭოთა პოლიტიკურ-ეკონომიკური ცხოვრების ყველა სფეროში. იმდროინდელი საბჭოთა კავშირის გენერალური პროკურატურის სამძებროს სისხლის სამართლის მთავარი სამართველოს უფროსმა არაორაზროვნად განაცხადა, რომ „თევზის საქმის“ ძიების შედეგად იგი მივიდა სკკპ ცკ-ის წევრ საკავშირო თევზის მრეწველობის მინისტრის კაბინეტამდე [Алидин В.И. 2001: 372 – 373]. ხოლო „ტრეგუბოვის საქმემ“ უჩვენა რომ მასში მონაწილეობდა

მოსკოვში ვაჭრობაში მომუშავე 300 ათასი მუშაკი [Гуров, 1995: 59]. აქედან ცხადად ჩანს, რომ შექმნილი იყო ე.წ. ჯაჭვი, რომელშიც ჩართულნი იყვნენ უმაღლესი სახელმწიფო და პარტიულ ორგანოებში მომუშავე ადამიანები.

სიტუაციის გაუმჯობესებას ვერ ახერხებდა ის, რომ კორუფციისა და სხვადასხვა დანაშაულობების გამო სკკპ რიგებიდან გარიცხულ იქნა მილიონამდე კაცი. ზოგჯერ პოლიტიკოსებს წევრებიც „ახერხებდნენ“ დანასაულობების ჩადენას, მაგალითად კულტურის მინისტრმა ფურცევამ საკუთარი სახლს მოახმარა დიდი თეატრის რეაბილიტაციისათვის არსებული მასალები, რისთვისაც მას მიუთითეს ამხანაგებმა. მან არც აცი და არც აცხელა და გაბრაზებულმა პარტიულ ბოსებს იქვე მიუგო: „სანამ ჩემკენ გამოიშვერთ ხელს, მანამ თავს შეხედეთ„

ისე გაიხრწნა მმართველი პარტია, რომ ყველგან იხდიდნენ ფულს, რათა გამხდარიყვნენ ადამიანები სკკპ წევრები. თანამდებობებისათვის დიფერენცირებული იყო თანხები. ქალაქკომის მდივნობა ღირდა ნახევარი მილიონი მანეთი, შინაგან საქმეთა სამმართველოს უფროსობა 300 ათასი, ხოლო სახელმწიფო ავტონისპექციაში მუშაობის დაწყება სამი ათასი [Гуров, 1995: 62]. საქმე იქამდე მივიდა, რომ 70–80 წლებში კრიმინალურ სამყაროს თავისი ინტერესების გამტარებლები ჰყავდა ყველგან და ყველაფერში – რაიონული, საქალაქო, საოლქო, საბჭოთა და პარტიულ ხელისუფლებებში. კატასტროფა იყო იმაცი, რომ ამ ადამიანებისაგან ბევრი შემდეგ გახდნენ მინისტრთა საბჭოსა და სკკპ ცკ-ის წევრები.

ეკონომიკური კორუფცია მძვინვარებდა საგარეო ვაჭრობაში. მეოთხედი საუკუნის განმავლობაში 1961-1985 წლებში სსრკ-მ უცხოეთში შეისყიდა 150 მლნ. დოლარის სოფლის მეურნეობის პროდუქტები. თუ როგორ მიმდინარეობდა ეს პროცესი კარგად გამოჩნდა მ. გორბაჩოვის სიტყვაში 1986 წელს: „ჩვენ ვუხდით აშშ 160 დოლარს ერთ ტონა ხორბალში, ხოლო სსრკ-ში იგი ღირს 111. ასე რომ 50 ოქროს მანეთს ვკარგავთ ჩვენ ყოველ ტონაზე“ [გაზ. კომუნისტი]. უკანასკნელი მონაცემებით საბჭოთა ხორბლის მაფია საზღვარგარეთ ხორბალს ყიდულობდა 225 დოლარად. მაშინ, როდესაც იგივე ხორბალი საბჭოეთში ღირდა 100 მანეთი. ამის მიზეზი, როგორც აღვნიშნეთ იყო ხორბლის იმპორტის სისტემაში სახელმწიფო სტრუქტურული მაფიის ჩამოყალიბება.

ასეთი ეკონომიკური მაფიები ჩამოყალიბდა სახალხო მეურნეობის ყველა სფეროში.

1980-იანი წლების შუა ხანებში სსრკ-ში მოიპოვებოდა მთელი მსოფლიოს ალმასის მეოთხედი. სახელმწიფომ ჯერ კიდევ 1960 წელს გააფორმა თანამშრომლობის ხელშეკრულება ამ სფეროში ინგლისურ ფირმა „დე ბრისტან„. რის შედეგადაც სსრკ-მ გაიტანა საზღვარგარეთ 4,8 მლრდ. სავალუტო მანეთის ალმასი. ხოლო „დე ბრისტან“ მხოლოდ ორი 1977-1978 წლის განმავლობაში ისრაელში გაყიდული საბჭოთა ალმასების შედეგად მიიღო 2,6 მლრდ. დოლარი. საქმე შემდეგში მდგომარეობდა, რომ ალმასი ასჯერ იაფი ღირდა, ვიდრე ბრილიანტი. ამიტომაც ხელისუფლებამ ბევრჯერ აღძრა საკითხი ადგილზე გაეკეთებინათ ბრილიანტები. საკითხი ვერ გადაიოდა და ვარდებოდა იმის საბაბით, რომ ჩვენთვის ხელსაყრელი არ არის ბრილიანტების წარმოების განვითარება. აქაც მთავარი მიზეზი სახელმწიფო ჩინოვნიკთა მრავალრიცხოვანი არმია იყო, რომელიც ჩაბმული იყო სხვადასხვა საზღვარგარეთის ფირმებთან კორუფციულ გარიგებებში.

საბჭოთა პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემის კოლაფსზე მიუთითებდა ისიც, რომ პოლიტიკურ-ეკონომიკური კრიზისში აღმოჩნდა საბჭოთა ხელისუფლების ბურჟი სუკ-ი. ამის დამადასტურებელია ის, რომ ამ მეთვალყურე და დამსჯელი ორგანოს წარმომადგენლებმა მასობრივად იწყეს გაქცევა-გადაბარგება მონინაალმდეგის ბანაკში. ძალიან მაგრად მუშაობდა დასავლეთის აგენტურა. მაგალითად სუკი-ს გენერალი წერდა: „ყოფილმა ამერიკელმა მზვერავები ამბობდნენ. თქვენ კარგი ბიჭები ხართ. ჩვენ ვიცით, რომ გქონდათ წარმატებები და გაქვთ უფლება იამაყოთ.....მაგრამ მოვა დრო და გაიგებთ, როგორი აგენტურა ჰყავდა ცსს და სახელმწიფო დეპარტამენტს თქვენთან ზემოთ„ [Дроздов, 2005: 246].

ცხს იმყოფებოდა ყველგან საბჭოთა სისტემის ყველა უბანზე: სუკ-ში, კრემლში, სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებში. საბჭოთა პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემის გახრწნის შედეგად შეაღწია ცხს-მ არა მარტო საბჭოთა კავშირისა და ვარშავის ხელშეკრულების სადაზვერვო სამსახურებში, არამედ მათი მემკვიდრეობით მანიპულირებდა გიგანტური მასშტაბებით[Швец, 1994.: 9].

საბჭოთა მმართველობის სისტემის პოლიტიკურ-ეკონომიკურ და სამართლებრივ კრიზისზე მიუთითებდა ის ფაქტიც, რომ როდესაც დასავლეთში გაჩნდა ე.წ. „სიცრუის დეტექტორი“ საბჭოთა კავშირის შინაგან საქმეთა სამინისტროში გაჩნდა იდეა შეეტანათ ეს მონწყობილობა მათ „შეიარაღებაში“ და მისით ესარგებლათ არა მარტო საკუთარი თანამშრომლების შემოწმებისას, არამედ იმ ადამიანებისადმიც, ვინც ეჭვმიტანილი იყო ორმაგი ცხოვრების წესში. მაგრამ ზემდგომი საბჭოთა პოლიტიკური ორგანოების მითითებების გამო, მუშაობა ამ მხრივ შეჩერებული იქნა, ხოლო საბჭოთა სიცრუის დეტექტორის შემქმნელი გაუშვეს შინაგან საქმეთა სამინისტროდან[Млечин, 2006: 305].

პარადოქსია, მაგრამ ფაქტი, რომ სუკ-ს არ ჰქონდა საკუთარი უსაფრთხოების სამსახური.

შემთხვევით არ იყო, რომ 1980-იან წლებში საბჭოთა კავშირში ხუმრობდნენ, რომ ცხს-ოს მოსკოვში აქვს სამი რეზიდენტურა: ერთი-აშშ საელჩო, მეორე-გენშტაბის მთავარ სამმართველოში და მესამე-სუკი[Королев, 1990: 29].

ყოველივე ამ პროცესების შედეგი იყო, რომ პოლიტიკურ-ეკონომიკურმა და სოციალურმა გახრწნილებამ მოიცვა მთლიანად ზედა ფენები. ქვეყნისა და მოსკოვის ელიტა იკრიბებოდა რესტორან „არხანგელსკი“-ში, სადაც გადაბმულად დღეებისა და ღამეების იმართებოდა თავანყვეტილი ღრეობები და ორგიები.

ამრიგად, ხრუშჩოვის მმართველობის დანებებისთანავე იწყო ჩამოყალიბება საბჭოთა კომუნისტური-კორუმპირებული პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემის, რომელიც გრძელდებოდა მის დანგრევამდე.

ამ თანდათანობით ხრწნადი პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემის სათავეში იდგა სსკპ (კპ და მისი პოლიტიკური უზარმაზარი პარტიული ნომეკლატურით, რომელსაც არ სურდა და არც შეეძლო სისტემის მოდერნიზაცია. ცვლილებებს სჭირდებოდა მოქნილი, გონებაშეხვეტილი და რეალობაში თავიდან ბოლომდე გარკვეული ახალგაზრდული ენერჯის პოლიტიკოსები. რომლებიც თუ გამოჩნდებოდნენ დეგრადირებული საბჭოთა პოლიტიკურ-ეკონომიკურ სისტემის მიერ სასტიკად იდევენდობდნენ. ვინაიდან რეფორმები ეწინააღმდეგებოდა პარტიული პოლიტიკური კომუნისტური ნომეკლატურის ინტერესებს.

ისმის კითხვა, რით განსხვავდებოდა სტალინის შემდგომი საბჭოთა პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემა სტალინური სისტემისაგან? ვფიქრობთ არაფრით უბრალოდ შეიცვალა ხმამაღალი ლოზუნგი „სტალინურად“ უხმაურო ლოზუნგით „სტალინურად-უსტალინოდ“ იმ „მცირეოდენი“ განსხვავებით, რომ სათავეში იდგნენ გენიოსის მაგივრად გონებასუსტი ხელმძღვანელები, ხოლო შემსრულებლები იყვნენ კორუმპირებული კომუნისტური ნომეკლატურის წარმომადგენლები.

ამრიგად, საუბარი იმის შესახებ, რომ საბჭოთა სისტემა დაანგრია უცხოეთის სპეცსამსახურებმა არ შეესაბამება სინამდვილეს. საბჭოთა პოლიტიკურ-ეკონომიკური სისტემა გაიხრწნა და დაინგრა სწორედ პარტიული ნომეკლატურის პოლიტიკურ-ეკონომიკური და ხელოვნურად უზომოდ გაბერილი სახელმწიფო ბიუროკრატიული აპარატის დეგრადაციის შედეგად.

ლიტერატურა:

1. რ. ჩილაჩავა. ლავრენტი ბერიას ვაჟი მოგვითხრობს. თბ., 2011.
2. Алидин В.И. Государственная безопасность и время. 1951–1986. 2-е изд. 2001.
3. . Мой отец Лаврентий Берия. М., 1994.
4. Военные архивы России. Вып.1. М., 1993. С. 280, 283,295. Заседания Верховного Совета СССР пятого созыва. Четвертая сессия. 14–15 января 1960. Стенографический отчет. М., 1960.
5. Гуров А.И. Красная мафия. М., 1995.
6. Документы генерал-лейтенанта Строкача о подготовке Берией заговора в 1952 году // Новая и новейшая история. 1989. № 3.
7. Дроздов Ю.И. Вымысел исключен. Записки начальника нелегальной разведки КГБ СССР. М., 2005.
8. Кокурин А.И. Пожаров А.И. II Исторический архив. 1996. № 4..
9. Королев В. „Секреты“ секретных служб // Огонек. 1990. № 43.
10. Млечин Л. Андропов. М., 2006.
11. Народное хозяйство СССР. 1922–1982 гг. Юбилейный статистический сборник. М., 1983.
12. Народное хозяйство СССР в 1990 г.
13. Реабилитация: как это было? Документы Президиума ЦК КПСС и другие материалы. Т.1. Март 1953 – февраль 1956. М., 2000
14. Сухомлинов А. Кто вы, Лаврентий Берия?
15. Судоплатов П. Разведка и Кремль. Записки нежелательного свидетеля. М., 1997.
16. Сухомлинов А. Кто вы, Лаврентий Берия? Неизвестные страницы уголовного дела. М., 2003.
17. Шепилов Д.Т. Воспоминания II Вопросы истории, 1998. № 8.
18. Швец Ю. Все разведки мира близнецы-братья. Бывший советский разведчик отвечает на вопросы „Московских новостей“ // Московские новости. 1994. № 19.8 – 15 мая.
19. გაზ. კომუნისტი. 1986.
20. Сорокин К. Вступал ли СССР в НАТО // Правда, 1989.31 декабря; Платошкин Н. Жаркое лето 1953 года в Германии. М., 2004.